

נח אמנם היה צדיק בדורו, אבל הדור הפריע לו בעלייתו בעבודת
 ה', ולכן היה סבור שאין ראוי להתפלל על דורו - "אולי לא אמלט",
 שאם הם ישארו הוא יסאר באותו מדרגה כמו שהוא ולא יוכל לעלות
 יותר. לעומת זאת אברהם התפלל על הצלת סדום, סדום ועמורה הם
 היו שיא הרשע וההשחתה, אבל אברהם לא נתפעל ולא הרשפע מהם
 באומה, עמד בצדקו ולכן גם התפלל עבורם כדי שעי"ז יהיה קידוש ה'
 יותר גדול בכריאה, ע"י גלוי רחמי ה' המרוכבים, וא"כ נמצא שהרשע
 בדורו של א"א עוד סייע לו להגיע למדרגה יותר גדולה בעבודת ה',
 וזהו שיהיה יותר נעים וזאת גם נחלה ליהודים.

~ אם נח לא התייחס לעתיד החורבני הזה, כאילו כבר התממש, אם הוא לא חש זאת, כאילו התקיים בפועל ממש, דורו מניין?...

• אילו היה נח עצמו מרגיש בעודו בונה את התיבה, כבתוך החורבן, הרי אז, כבר היה גם מתריס ומטיח דברים כלפי מעלה, כפי שאמנם אירע לאחר החורבן.

משלא הטיח דברים, משלא התריס כלפי מעלה, על כרחך, שלכלל ראיית חושית לא הביאתהו אמונתו.

אבל אילו היה הדור מסתכל עליו ורואה את נח, כאילו נמצא הוא בתוך החורבן, אף הם היו חוזרים בתשובה.

— הרעיא שבו, לא בא על מדת אחריותו.

המחנך שבו, לא ענה על משימתו.

וזהו "רעיא שטיא".

~ התביעה, איפוא, מופנית אל ה"רעיא". מדוע אתה ה"רעיא", לא השכלת למנוע את ה"שטיא"?

אף על פי כן, כנראה, לכלל צלילות, כמדת כושרו של נח, לא הגיע.

אילו היתה אמונתו מגיעתהו לכלל ראייה כמדת כושר ראייתו של נח, היה כבר אז, לפני המבול, רואה את העולם בחורבנו.

— משלא התריס באותה שעה, כפי שעשה זאת בצאתו מן התיבה, משמע, היה עדיין העתיד, חסר את תחושת ההווה. משמע, לוטה היה עדיין החורבן בערפל של כהות עתידית כל שהיא. משמע, עדיין לא השכילה אמונתו להשיג את ראיית עתידו.

— זוהי שטותו. רעיא "שטיא"!!!

* אם תימצי לומר, שטותו התבטאה במה שחז"ל קראו "מאמין ואינו מאמין" (עי' רש"י בראשית ז, ז).

כי רק מי שהוא "מאמין ואינו מאמין", זקוק הוא ל"מפני מי המבול". רק מי שהוא "שטיא", אינו משכיל להביא עצמו לידי חכמת כושר הראייה, אל מעבר לאופק ההווה.

כי האמונה השלמה, ממסה ומנדפת מחיצות ותחומין. מבהירה עתידות ומנופפת את המאמין אל פסגות שמימיות, שאין בהם תחומין, לא של מקום ולא של זמן.

בצמרתו האמונתית של נח, נתפסה כהות. שאם לא כן, מדוע לא ביקש את בקשותיו ולא התריס את התרסותיו עד לאחר החורבן.

• ו"שטות" זאת, פשיעה היא אצל מנהיג. שכן אחריותו ואיכפתיותו של מנהיג, מחייבת אותו לנצל כל כח וכושר, למען שמירת עדתו.

רועה שאינו מנצל כל מה שבכוחו לטובת צאן מרעיתו, פשיעה היא אצל אחריותו ואיכפתיותו.

כל אחד לפי כושרו. אף נח הגדול, לפי כושרו נתבע. אם איכפתיותו מביאתהו לידי כך שיהא מטיח דברים כלפי מעלה רק לאחר המבול, משמע, לא בטלה אצלו המחיצה שבין ה"לפני" וה"אחרי".

משמע, מחוסר אמנה הוא. משמע, התגלתה כהות בחכמתו.

זהו "רעיא שטיא".

— במנהיגותו, התגלה כנס של "שטיא".

פשע הוא אצל נח.

tion were writhing in uncontrollable anguish over their loss.

NOACH'S FAITH

On the verse "Noach, along with his sons...entered the ark because of the waters of the flood" (Bereishis 7:7), Rashi comments:

Even Noach [who was the most righteous of his generation] was wanting in *emunah* [faith]. He at once believed and did not believe that the flood would take place. He entered the ark only when he was forced to do so by the [rising] water level.

בבחינת "רעיא שטיא", לכן לא הכיר בעוצם חסדי ה' שיכול להתפלל על הצלת דורו, ולכן היה תביעה עליו שלא התפלל על אנשי דורו.

זה הבדל בין אברהם ומשה שהם מסרו את עצמם לגמרי עבור הדור, מתוך אחריותם על הדור עמרו והתפללו אפילו שהדור לא היה ראוי לכך, מ"מ מסרו נפשם בתפלתם על קידוש ה', לעומת זאת נח היה חסר לו המסירות נפש עבור הדור.

נח הכיר בגילוי חסדי ה' רק לאחר חורבנו של עולם

רק אחרי שיצא מן התיבה כשראה בפועל את היקף גדול חורבנו של עולם, רק אז נזכר לבקש רחמים, התעורר לשאול איך הנהגה זו מתאימה עם חסדיו, כי רק אז הבין שדי במידת חסדי ה' לרחם אפילו על דור המבול, ואדרבא גילוי חסדי ה' הגדולים אפילו על הרשעים יתקן את חילול ה' הנגרם על ידם, על ידי שהתגלה הקידוש ה' על ידם. אמנם אילו היה נח יותר גדול במדרגה בהכרת החסד והיה חש יותר אחריות כלפי דורו היה מבין כבר קודם המבול, ומתעורר מעצם ידיעת החורבן בלבד להכיר ולעורר את חסדי ה' המרובים, והיה רואה בזה עבודה של קידוש ה', בתור הרועה המסור כדוגמת משה, אך כאמור היה חסרה לו המסירות נפש לכך.

• משל למה"ד, לאם שכ"כ מוסרת את עצמה עבור בנה, עד כדי כך שאם פעם אחת הבן יאחר את שובו הבייתה האם חוששת לגרוע ביותר, אינה חוששת שמא הילד משחק עוד קצת ולכן מתאחר, מדוע? מכיון שכ"כ אוהבת את בנה ודואגת לו במסירות, ומרגישה אחריות כלפיו, עד כדי כך שרואה לפנייה את הגרוע ביותר, כי מסירותה לבנה דורשת מעצמה אחריות, והאחריות הגדולה שיש לה על בנה היא מביאה אותה לידי מחשבות אלו.

* נח לא היה רועה נאמן לדורו, לא נטל על עצמו את האחריות על דורו - "רעיא שטיא", לכן כל עוד שלא ראה את המבול לנגד עיניו, למרות שידע שיבוא מבול ויהיה מצב של השחתת עולם, מ"מ כפי שלא נטל על עצמו אחריות עבור הדור, כך לא יכל להתמסר עבור דורו עוד מתחילה קודם המבול, ולחוש בעיניו את אשר עתיד להיות,

כן לא התפלל על דורו קודם המבול, רק אחרי המבול שראה בצורה ושיית את חורבנו של עולם, אז עמד לבקש רחמים על דורו.

~ רצונו של השי"ת להשפיע עלינו את מידת חסדו, ולרחם על בריותיו תלוי ברצונו - תפלותינו, שאנו נפעיל את הנהגת הרחמים, בדומה מש"כ "וכל שיח השדה טרם יהיה בארץ" ועיי"ש ברש"י, הכל היה וכן, רק היה חסר האדם שיבוא לידי הכרת חסדי ה' ושתפלל על זה.

ואם תימצי לומר, מדברים כאן ותובעים את הרעיא, בתורת המחנך שבו. מאה ועשרים שנה עמל נח בבנין התיבה. מאה ועשרים שנה עמל נח להחזיר, להתרע, להחזיר בתשובה. מאה ועשרים שנה עמד נח ובנה תבה, די להמחיש לאנשים את גודל האסון שיבוא עליהם.

לא הצליח.

בא המבול.

מדוע?

משום שלא הצליח להביא את הדור לידי המחשה במה שעומד לבוא עליהם. לא הצליח נח לחנך את הדור, להחזירו בתשובה.

— אילו היה הדור חש, כי החורבן כבר התממש, כי הדור כולו נמחה ונולד, ודאי שהיו חוזרים בתשובה.

הדור לא חש.

וכל כך למה, הלא רואים המה את נח עומד ובונה את התיבה.

— משום שאף נח עצמו, לכלל ראייה מוחשית של החורבן לא הגיע. שהרי נח נכנס לתיבה רק "מפני המבול" (עי' רש"י). משום שאף נח היה "מאמין ואינו מאמין".

Rashi implies that Noah did not completely believe in God — "he at once believed and did not believe." It seems that Noah suffered from a profound internal dissonance. He was not fully convinced that God's word would be fulfilled. Perhaps the waters will subside after all, he kept hoping. Only when the water threatened to drown him did he reluctantly take refuge in the ark. This is Rashi's portrayal of the incident.

Rashi makes a very serious accusation here. Essentially Rashi is stating that Noah was a skeptic.

✱ It is difficult to understand how Rashi can even suggest such a thing. It seems ludicrous to imply that a man who spent a hundred and twenty years of his life building the ark and enduring the ongoing stinging ridicule of his entire generation lacked faith in God. How can Rashi accuse Noah of incomplete belief in God, when Noah was the only believer of his generation?

In order to understand Rashi's view, we must first define the term emunah. Although it is the foundation of our belief system, surprisingly few people understand what it means to "have faith."

Consider this question:

Immediately following the morning prayer service, it is customary to recite the Thirteen Principles of Faith, which begin with the words "I believe with complete faith that..." However, what should a person do if he is almost — but not completely — convinced that these principles of faith are true? Should he recite the Thirteen Principles of Faith, or would this be considered hypocrisy on his part?

13

~ Our initial response might be that such a person should not recite the Thirteen Principles of Faith. Before professing himself a firm believer, let him first resolve his internal conflicts.

• If this is our reaction, then what we are, in fact, saying is that doubt precludes faith. Can such a contention be supported? Does this axiom correspond with the Torah's viewpoint? Why do we think that faith cannot exist together with uncertainty?

Christianity demands from its followers blind faith. Logic and reason are viewed as extrinsic to religion, and doubts are undesirable reactions that are to be stifled and purged from the mind of the believer.

The approach of Judaism, on the other hand, is one that encourages questions. Faith that is not based on reason is considered fragile and dubious. Blind faith is for fools; the Torah demands that people think, that they attain faith by means of the intellect. One is expected first to examine every aspect of one's belief in God through the lens of reason before taking the final alogical step that is called *emunah*.

This concept can be likened to the process employed by a surgeon in deciding to perform surgery. First he deliberates whether to operate. Is the patient strong enough to undergo surgery? What are the chances of the operation succeeding? What risks are involved?

✱ In the end the surgeon may decide to operate on the basis of a 60-percent chance of success. He takes into consideration that there is a 40-percent chance that the patient will die on the operating table, but since the chances of success are greater, the surgeon may decide to perform the operation.

✱ All these considerations are relevant only while the doctor is still seated at his desk in his office. However, by the time he walks into the operating room and grasps a scalpel, he is no longer thinking about the patient's chances of emerging from this operation alive. On the scene, he sets out to perform a 100-percent successful operation. His awareness of the fact that the patient has a 40-percent chance of dying is not manifest while the operation is in progress.

The same can be said of *emunah*. A highly intelligent person must by definition entertain doubts in his mind. Even so, he can make a 100-

14

percent commitment to serve God on the basis of a 60:40 decision. Someone who is 60 percent convinced that God exists can commit his entire life to that element of the equation, deliberately ignoring his 40 percent of doubts regarding this matter. Even though he may remain unconvinced regarding certain aspects of religion, he has the ability to make an honest decision to observe the laws of the Torah through choosing to act in accordance with one side of his doubt equation. This decision is called *emunah*.

Avraham embodied this concept. He, too, had doubts (see Shem MiShmuel, *parashas Lech Lecha*), yet he attained an unprecedented level of righteousness. Why? Because *emunah* is evaluated according to the quality of one's actions, not one's thoughts. Actions must be one-sided; thoughts may entertain a wide range of possibilities.

Bearing this concept in mind, let us try to understand why Rashi criticizes Noah's level of faith. Did Noah have doubts? We must say absolutely that he did, but those doubts are not what placed him at fault. Noah's problem was that he allowed his doubts to affect his actions. Had he ignored his doubts and entered the ark when God commanded him to do so, the Torah would have considered him perfectly righteous. Unlike Avraham, Noah did not act in accordance with only one element of his doubt equation. Instead he reacted to his overall intellectual uncertainty, allowing his doubts to be manifest in his actions.

Noah worked on the ark for a hundred and twenty years, but again, his toil was a reaction to God's commandment. When people asked him why he was building the ark, he likely answered them something along the lines of "God told me to build this ark because He plans to destroy the earth." Had Avraham been in Noah's position, no doubt he would have traveled all over the world and urged mankind to change their ways. Based on what we know about Avraham, we can presume that he would have acted. Noah, however, remained passively where he was, only answering people's questions — he merely reacted.

15

"א"ר יהושע, מה ראה נח שלא ביקש רחמים על דורו, שחשב בלבו פן לא ינצל, כלומר, לפי ערך הדור הזה, ולפיכך לא ביקש רחמים"
(זוה"ק, השמטות ד' רנד')

אם יבקש נח רחמים וילמד זכות על דורו, כי אז, על ידי הרחמים שיגלה הקב"ה כלפי דורו, עשויה להשתפר צורת אותו הדור, שאולי יעברו על בני הדור מחשבה קלה והרהור טוב, ובמצב זה לא תהיה בולטת בשיעור כזה מעלתו ודרגתו לטובה, כי כל צדקתו היתה לפי ערך הדור. לכן חשש נח, שאם הרחמים ישפרו את הדור אז לא יהיה ערכו ניכר כל כך ואולי יפחתו סיכויי להנצל, ואף שכל המחשבה הזו היתה דחוקה ומסתתרת בתוך תת-נפשו של נח, אבל גלויה היתה לפני היודע מחשבות.

✱ נמצא, שאם האדם חושב לטובתו ולהנאת עצמו, הרי בשעה זו אין הוא מסוגל ואין כוחו וזמנו עומדים לו לחשוב על אודות טובתם של

אחרים, כי משהאדם נעשה רק דואג לקיום עמו, הרי הוא קמצן לבקש רחמים עבור קיומם של אחרים, ואפילו על אנהא אחת הוא מקמץ, הוא חוסך הכל לעצמו, כי הוא מרכז וצריך כל אנהא לצורכו ולטובת עצמו.

"דבר מתוך דבר הוא דניתן למשה ונהג בו עין טובה ונתנה לישראל" (רש"י נדרים לח, א), ובתוס' "שיטת חריפות והבינה נמסר למשה רבינו, ונהג טובת עין" ובפ"י הרא"ש: "טוב עין הוא יבורך, זה משה, דכתיב ביה 'כי טוב', כי נתן מלחמו לדל, ואין לחם אלא תורה, דכתיב 'לכו לחמו בלחמי' (משלי ט, ה), ואין דל אלא ישראל, דכתיב 'ויולד ישראל עד מאד' (שופטים ו, ה)

הולך ללמוד מלאכה, אמנם היה יוצא ממנו בעה"ב טוב ויר"ש, אבל הייתה עליו טענה בשמים על שלא חיבר את הספרים המיוחסים שלו, וכידוע כל המעשה. והוא אשר דיברנו, שיש תביעה על האדם לאן היה יכול להגיע, לאיזו דרגה גבוהה, אם רק היה מממש את יכולתו.

וכן מצינו לענין כהן גדול, ששיבת הרוצח בעיר מקלט תלויה בחייו של הכה"ג, ומבואר בגמרא (מכות י"א ע"א) שהטעם הוא מפני שהיה לו להתפלל על דורו שלא תארע תקלה זו לישראל בחייו. וכן אמרו שם על רבי יהושע בן לוי שאירע מעשה ואכל אריה אדם במרחק ג' פרסאות ממקומו, ולכן לא נגלה אליו אליהו הנביא ג' ימים, משום שהיה לו לבקש רחמים, וזכותו הייתה צריכה לעמוד לבני מקומו להניצל מן הצרה.

28

R. Harris - שו"ת '31 נ"ח

The Tailor of Tzippori

In the Galilean city of Tzippori lived a simple man named Yusta, a tailor by trade. On the edge of the upper market, carved into the wall, stood his small stall. From the day he came of age, Yusta stood faithfully at his post, needle and thread in hand. Over the years, his presence became part of the city's scenery — as fixed and predictable as the sun rising over the hills. From dawn until sunset, Yusta bent over his work, stitching, patching, and mending.

Through the alleys of Tzippori he would walk, needle proudly pinned to his cloak, as if proclaiming: "The Tailor of Tzippori — that's me, Yusta." Although Chazal taught that it was undignified to go out that way, and that carrying a needle stuck in one's garment on Shabbos did not even count as carrying. But to Yusta, dignity was worth far less than another customer. Perhaps the sight of that needle would remind someone of a loose button, earning him two extra coins. And those two coins might mean salted fish for supper instead of going without.

If this seems trivial to you, well — perhaps it should. But to Yusta, who knew nothing of lofty aspirations or human greatness, food was everything.

Yusta worked diligently for his customers. He patched tears so skillfully they all but disappeared. He attached buckles like a seasoned craftsman. Occasionally, he even received an order for an entire garment. Yet for all his labor, he was unnoticed and unappreciated, by others and by himself. He neglected his own life, letting it drift by, one day bleeding into the next, one button after another.

At last, he reached the height of his career. All the townspeople acknowledged him as "The Tailor of Tzippori," the very title for which he had labored his whole life. But then the dark thoughts came: 'Is this all? Is this how my life will end? Is this what I have devoted my years to?'

Yusta now stood at the moment of opportunity. Longings for his hometown of Tzippori welled up within him. Though Tzippori had long forgotten Yusta, he had never forgotten Tzippori. He still dreamed of raising its stature, of lifting his city higher.

"If it pleases the king," Yusta replied with reverence, "and if I have indeed found favor in your sight, appoint me as Duke of my native city, Tzippori."

Without hesitation the king answered, "Yes, indeed, there is none wiser or more discerning than you to govern Tzippori. You shall be the next Duke of Tzippori."

Now, for the last time in his life, Yusta returned to his needle and thread, sewing himself a splendid robe with his own hands. He crowned his head with a stately turban, bade farewell to the royal court that had been his home for the past few years, and departed in honor, surrounded by an impressive entourage, to assume his new role in his old hometown.

22

"It is he! It is Yusta!"

And Yusta himself heard it. Indeed, it seemed he had long anticipated that very moment.

The duke suddenly ordered the royal carriage to halt. He turned to the whispering crowd. Silence fell, and with a meaningful smile, he said:

"Ah! You marvel at the transformation that I underwent. You are utterly astonished. But know this — I am more astonished than you! Upon myself I could say the *pasuk* (Shir HaShirim 6:12): 'I did not know; my soul made me chariots for a princely people (Amei Nadiv).'"

כזו היתה מסירות נפשו של משה רבינו רבן של כל ישראל, שנתן מה שלא נצטוו ליתן, את הכל הוא נתן, את החריפות וההבנה, את כל החכמה שניתנה רק לו ואת כל ההנאה השייכת רק אליו, הכל הוא נתן, ומסר להם.

ומצינו אצל הנביאים הקי שויתרו את הנאת והטבת עצמם, אליהו שהלך אצל צרפית האלמנה להחיות את בנה והיה לו לילך להחיות אבותיו, וכן אלישע שהיה לו לילך אצל אביו ואמו להחיותם כמו שהחיה בן אכסניה שלו, אלא שמכרו נפשם בעבור אכסניה שלהם. (ועיי' שו"ת פ"ד)

אבל האדם משקיע את כל עמלו, זמנו ושנותיו, רק בשביל עצמו, ואיננו מוכן להשאיר אפילו אנחה אחת לאחרים, אלא הכל בעבור טובתו ומשפחתו.

"מעייני החיים" ב' מתוך מאמר "נדבה אנחה אחת"

פרשת נח

עג

והנה על הפסוק (ח' א') "ויזכור אלקים את נח... ויעבר אלקים רוח על הארץ וישוכו המים", כתב רש"י לכאר מדוע נאמר שם אלקים שהוא מידת הדין ולא נאמר שם אדנות שהוא מידת הרחמים, וזה לשונו: "זה השם מדת הדין הוא, ונהפכה למדת רחמים על ידי תפילת הצדיקים, ורשעתן של רשעים הופכת מדת רחמים למדת הדין". ומבואר שבאמת נח התפלל על ההצלה מהמבול ותפילתו הועילה, אבל מ"מ התפלל רק לאחר שכבר היה המבול ולא קודם.

והטעם שלא התפלל קודם איתא בזה"ר, מכיון שחשש שלא ראוי להציל את דורו, ובאם יתפלל על עצמו, יזכרו לפניו יתברך גם חובותיו, ורק לאחר שנמחה כל העולם ונשאר יחידי בעולם [עם בני ביתו] לא חשש להתפלל. וצ"ב א"כ מה היתה התביעה על נח שלא התפלל על בני דורו הרי היה לו טעם נכון בזה לכאורה.

אמנם הביאור בכל זה הוא, שאף שבאמת נח צדק בטענתו שלא התפלל עבורם * כמבואר בזה"ר, אך בכל זאת נקרא על שמו "מי נח", כיון שתובעים מהאדם לא רק לפי דרגתו ומצבו העכשווי, אלא לפי מה שיש בכוחותיו להיות ולא הוציא לפועל, וכיון שאילו היה חי בדורו של אברהם אבינו היה צדיק הרבה יותר, הרי מוכרח הוא שיש בכוחו להגיע לדרגה גבוהה יותר, ואם היה מגיע לדרגה זו, היה בכוחו להציל את דורו, וזו היתה התביעה עליו [וזהו הביאור ביש דורשים לגנאי].

ובסיוד הדברים שיש תביעה על האדם לנצל כל כוחות הנפש החבויים בו, כתב בשערי תשובה (שער ב', ט'): "הנה אנשים צדיקים וישרים בלבבותם, שאגה להם כלביא תמיד במחשבותם, וינהמו על חטאיהם כנהמת ים, ועל אשר קצור קצרה ידם מעבודת השם". ומאריך לכאר גורל עוון ביטול תורה, כמו שאמרו חז"ל ויתר הקב"ה על ג' עבירות חמורות ולא ויתר על עון ביטול תורה, כיון שהשחית זמנו לבטלה כהבל. והכוונה היא, שזו הטענה על האדם מה שהפסיד באיבוד ימיו ולא התעלה במעלות התורה והיראה.

18

ובשער ד' (אות כ"א) כתב הרבנו יונה, כי על האדם לחקור תמיד בשרשי לבן ולהשגיח על נפשו ולמצוא את הדברים הרעים שבו, וזה לשונו: "כי המשגיחים על נפשם רואים בה תמיד דברי עונות או במדותיה, וכאשר מקצרת

משגת מדרגות היראה או כאשר מקצרת מן העבודה ועסק התורה, כי העונשים גדולים על אלה, גם כי פשיעות הלשון מצויות, עכ"ל.

וכן מצינו בקין והבל, שקיבל הקב"ה מנחתו של הבל ואת מנחת קין לא קיבל, * מכיון שהיה יכול להביא יותר ממה שהביא, והחסרון היה שלא ניצל יכולתו בפ"י שהיה יכול ומסוגל. וידוע המעשה עם הנצי"ב שכאשר יצא ספרו על השאיאלות ערך סעודה גדולה. והסביר את שמחתו המופלגת בכך, שכאשר היה ילד לא הבין את לימודו והיה קשה עליו לימוד הגמרא, וכבר חשבו לשלוח אותו ללמוד מקצוע ולהיות בעל מלאכה, ולבסוף לאחר שהתפלל בבכיות נפתחו לו שערי החכמה וגדל למה שגדל. והוסיף הנצי"ב ואמר שאילו אכן כך היה, שהיה

Rabbi Ezrahi raised yet another searching question on the Medrash. The people's wonder at the poor tailor who had risen to become ruler of the city is clear. Yusta's own wonder at himself is also understandable. But why, asked Rabbi Ezrahi, does Yusta tell them that his astonishment is *greater* than theirs? Were they not all marveling at the same miracle?

Rabbi Ezrahi explained that no, their amazement and his astonishment were worlds apart. The people marveled at an enigma beyond their grasp how a tailor could have become a duke. But Yusta was shaken by something far deeper.

Let's take a careful look again and understand what he said to the people of Tzipori:

"You wonder how Yusta the tailor became Duke Yusta. But I wonder over something else entirely: how could Duke Yusta have ever been a tailor?"

"If within me lay the talents, the gifts, the potential to rule, how could I have wasted the best years of my life hemming garments and mending buttons? I labored, I strove, and in the end, I won the 'great title' of 'The Tailor of Tzipori!' And what was it worth? Trivialities, vanities! Was this to be the summit of my life?"

"I, Duke Yusta, once thought my highest aspiration was a neighbor's torn cloak or an extra coin to buy a supper of salted fish. Could such smallness really have defined me?!"

And he continued: "Your amazement lies in how I have changed, which is indeed a wonder. Perhaps one day I will even write a self-help book and call it 'From Tailor to Duke.' But this is not the true marvel. The real wonder is: *I did not know not my own soul.*

"How could I, the tailor, not recognize myself? How could I have failed to see that the gifts within me were chariots prepared for greatness? How could I not have known that Heaven had set me apart for nobility?"

27

בזה יש לבאר את הטענה על נח, שלעולם אין הכונה שנח היה צריך להתפלל על הצלת בני דורו, אלא אם היה עומד ומתפלל הרג בעצם התפילה היה משפיע ברכה וטובה על בני דורו והיה מרומם אותם לדרגות יותר גבוהות, והארץ לא היתה בדרגת שחיתות נוראה כזו שהיה מגיע לה מבול.

נמצא שכח התפילה, אינו רק משום שמתפללים על הדבר, אלא אף בעקיפין, כיון שהתפילה היא דבר טוב ומעולה שכאשר הוא מתפלל, הרי הוא משפיע טובה וברכה ושפע טוב על כל העולם ומרומם הוא עמו את כל העולם.

28 מסילות בלבנם

R. Eisenberger

וכנראה שגם לרעת הדורשים לגנאי אין התביעה נגדו אלא על שלא פעל ועשה מעצמו עד שלא נצטוו, היכן היה כל אותם השנים שהרשיעו מעשיהם עד אשר קץ כל בשר בא לפני ה', מדוע לא פעל ועשה מאז להוכיחם ולהדריכם בדרך הטובה והישרה, עוד לפני שנעשו מורשים בחטא וקשה להם לפרוש.

לא קבלו תוכחה

ואולם להצדיק את הצדיק נוכל לומר כי סופם הוכיח על תחלתם שלא היה אותו הדור מוכן וראוי לקבל תוכחה, בתוקף רשעתם לא הניחו בעצמם מקום להצלחת פעולות של הישבה למוטב, והעד לזה שמאה ועשרים שנות נסיון של נח, על אף היותו בא בשליחותו של מקום כמצווה ועומד, לא צלחו ולא עשו פרי. ועל דרך זה יש לומר גם בענין התפלה

מה היתה הטענה על נח כיון שכל הארץ נשחתה

יש לעיין, מה היתה הטענה על נח, כיון שהארץ נשחתה ומלאה חטא ואפילו בהמות וחיות נזקקים לשאינם מינם, כלומר שהיתה דרגת חטא נוראה ועצומה, ולכך היה סבור נח שתפילה אינה יכולה להועיל, ואף אברהם לא התפלל אלא שמא יש צדיקים, אבל במצב זה שכולם ראו שכל הארץ נשחתה לא היה מקום להתפלל, ומה טענות יש לנו על נח.

וביותר תמוה, שהרי במשך מאה ועשרים שנה טרח בבניית התיבה, הכל כדי שישאלו אותו בני דורו ויאמר להם לשוב, וראה שאינם שבים, וכיצד יתפלל עליהם, כאשר הוא בעצמו מזהירם מן העונש ואינם חוששים לזה, וכי יכול הוא להתפלל כאשר הם מורדים בגלוי, ומה תועיל תפילה במצב נורא כזה.

ואולי יש ליישב שהיה צריך להתפלל "יתמו חטאים מן הארץ", כלומר, תפילה לא על עצמם שהם רשעים אלא שיפסיקו לחטוא.

25

במרה של תפילה לדומם את כל העולם

נראה ליישב בהקדם דברי המשנה (מכות יא ע"א) שאימותיהן של כהנים היו מספקות לרוצחים בשוגג מחיה וכסות כדי שלא יתפלל על בניהם שימותו. וביארה הגמרא (שם) שאם היו הרוצחים מתפללים היו הכהנים מתים כיון שהיה להם לבקש רחמים על דורן ולא ביקשו.

עוד נאמר (שם ע"ב): "אם עד שלא נגמר דינו מת כהן גדול ומנו אחר תחתיו ולאחר מכן נגמר דינו חוזר במיתתו של שני". ומקשה הגמרא (שם) מה היה לו לכהן השני לעשות מאחר שעדיין לא היה כהן גדול כשהרג זה, למה הוא נענש, ומתרצת הגמרא שהיה לו לבקש רחמים שיגמור דינו לזכות ולא ביקש.

והדבר תמוה מאוד, שאם אותו אדם רצח בשגגה מה תועיל תפילה כיון שבאמת הוא רצח וצריך הוא לגלות, ואם הוא לא רצח מדוע גלה, ואם כן מה היתה יכולה להועיל תפילתו של הכהן, שהרי אין לומר שתפילה תשנה את גזר דינו לטובה, ומה טענה יש עליו שיתפלל שלא יגמר דינם של חייבי הגלות לגלות, וכי יש להתפלל כזו תפילה.

ונראה לומר, שכל מעשה טוב משפיע על איכות וטיב העולם כולו, וכאשר האדם מרבה מעשים טובים הרי הוא גורם טובה לעצמו ולעולם כולו, והשפע משמים מתגבר והכל נעשה טוב יותר. וזהו ענין הערבות ההדדית שיש לכל ישראל האחד על חברו, שאם אחד עושה מצוה הרי הוא משפיע טובה על חברו, וכן להיפוך בעבירה חס ושלום.

ובפרט אצל צדיקי ומנהיגי הדור שבעשותם טוב משפיעים הם על כל הדור כולו, וכדברי הגמרא (כתובות עז ע"ב): שרבי יהושע בן לוי עלה לגן עדן ופגש את רבי שמעון בר יוחאי, שאלו רבי שמעון בר יוחאי: "את הוא בר ליואי", אמר לו "הן", שאלו "נראתה קשת בימין", אמר ליה "הן", אמר לו רשב"י "אם כן אי אתה בר ליואי".

וכוונת הדברים, שאם נראתה קשת בימיו, הרי הוא במעלותיו לא רומם את העולם כולו לדרגה שלא תיראה קשת ויש טענה עליו, והוא חיסרון בצדיק שאינו משפיע כל כל בני דורו.

26

לפי זה יש לבאר ענין תפילתו של כהן גדול, שאין הכונה שהתפילה על ענין זה היתה מועילה, אלא הכונה, שאם היה מתפלל, הרי במעשה התפילה שלו שהוא מעשה טוב, היה מרומם ומשפיע טוב על כל העולם, ובזה היה גורם שגמר דינו לא יצא לחובתו, ולעולם לא היתה התפילה על גמר דינו של רוצח שיגמר דינו לזכות ולא לחובה, אלא הכונה שהתפילה תשפיע ברכה ושפע טוב על כל העולם, וממילא אותו רוצח לא יגלה שימצאו לו צד זכות.

אשר לא בעא רחמין על עלמא, שאין זה בגלל שלא שת לבו לצרת הדור, רק שלא היה אותו הדור מסוגל לכך שיפעל נח בתפלותיו עליהם.

והמסקנא הנובעת ממהלך זה (שיבואר עוד באריכות) היא, דנח אכן היה 'צדיק תמים' כפי עדות התורה עליו, על אף שנקראו 'מי נח' להורות על חסרונו שלא הצליח למונעם, בכל זאת אין בכך כדי לערער על תמימות צדקתו, כי יש לתלות הקולר בצואר הדור. ולפי המצב של "דורותיו", שלא היו מוכנים לתוכחה ותפלה, אכן "צדיק תמים" היה על אף שלא פעל כנדרש ממנו להוכיחם ולבקש רחמים עליהם. על כך אמרו: "אילו היה בדורו של אברהם לא היה נחשב לכלום" באם היה נוהג כך, מכיון שהדור ההוא כן היה מוכן לקבל תוכחה ובקשת רחמים, אבל בהיותו בדור שלו, 'דור המבול', אין כל כך תביעה ואשמה נגדו בזה.

ב

את הסיבה לכך נוכל להבין אחר **שנחמקה** ונעמוד על שורש רעת דור המבול.

30

חמס והשחתה

אם נתבונן בפרשה מה היה חטאם של אנשי דור המבול, בהשקפה ראשונה לא נמצא מענה ברור על כך. הכתוב ו)

(א) מזכיר בחדא מחתא שני חטאים: (א) "ותשחת הארץ לפני האלקים", (ב) "ותמלא הארץ חמס". אומרו 'ותשחת' מפורש בחז"ל (כלה ב' ו) על עון השחתה החמור ביותר: "תאנא דור המבול כלן מוציאין" ש"ז לבטלה היו... מנא הני מילי, דכתיב באונן (בראשית לח ט): 'והיה אם בא אל אשת אחיו ושחת ארצה', שהיה מחמם את עצמו ומוציא ש"ז לבטלה, וכתיב בדור המבול (ו יב): 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ'". ומתוך כך אמרו (שכת מא א): "כל האוחז באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם", ופירש רש"י: "שמתחמם ובא לידי קרי, וזה קלקולו של דור המבול מוציאין ש"ז לבטלה, דכתיב כי השחית כל בשר וגו'". בנוסף לכך אומר הכתוב: "ותמלא הארץ חמס", ולכאורה אין שום דבר המקשר ומחבר בין שני החטאים האלה, ולא עוד אלא שעון הגזל אינו מגיע לחומרת עון השחתה, שהיא מעבירות הכי חמורות רח"ל, ולא קרב זה אלא זה.

זאת ועוד, במקרא הזה שמספר על מעשיהם המקולקלים, אכן מעלה יחד עון הגזל והחמס עם ההשחתה, ואילו להלן (פסוק יג) כשנאמר גזירת המבול עליהם וסיבתה נשמט לגמרי עון ההשחתה, ואמר רק: "כי מלאה הארץ חמס מפניהם והנני משחיתם את הארץ", ועל זה מביא רש"י דרשת חז"ל (סנהדרין קא א): "לא נחתם גזר דינם אלא על הגזל".

מב מקום מנוסח הגזר דין 'והנני משחיתם מן הארץ', משמע שהעונש הוא במדה כנגד מדה על מעשיהם 'כי השחית כל בשר את דרכו על הארץ', וכמאמר רב חסדא (שם ע"ב): "ברותחין קלקלו בעבירה, וברותחין נידונו". ואם בכל זאת נאמר שחתימת גזר דין זה היתה על הגזל, על כרחינו לומר שענין ה'חמס' יש לה שייכות ל'השחתה', ולפיכך גם מעיקרא דמילתא התורה מתייחסת בשוה לשני החטאים גם יחד, ששניהם כרוכים זה בזה.

משפיע בלי מקבל

נשכי על דבר אמת, דמהות חטא * השחתה היא המציאות של השפעה ללא מקבל, מה שהוא בתכלית הניגוד להנהגת כל מעשי בראשית, שכן הסדר בכל העולמות הוא בדרך משפיע

נמקבל, כל עולם מקבל מעולם שלמעלה הימנו ומשפיע לעולם שתחתיו, ובהתאם לכך יצר ועשה גם בכל נבראי מטה, כמאמר (בי"ב עד ב): "כל מה שברא הקב"ה בעולמו זכר ונקבה בראם", ¹ "לית לן מלה בעלמא דלא הוי דכר ונקבא" ² וכו' (וזה ח"א קנו ב), הן כבעלי החי כל זכר ונקבה למיניהו, והן בצמחים ואילנות נמצא 'דקל זכר ודקל נקבה', ³ 'ארו זכר וארו נקבה' (רש"י שבת קנא ד"ה בארזי ואשוחי), וכיוצא ב. נמצא דוה המשחית דרכו על הארץ פוגם ומקלקל בכל מהלך וסדר הבריאה, בהיותו משפיע לריק מבלי שיש מי שמקבל הימנו.

32

יתר על כן נמצא בדור המבול (ו יב וברש"י): "כי השחית כל בשר - אפילו בהמה חיה ועוף נזקקין לשאינן מינן", ⁴ וזו דרגה נוספת לרוע בענין הזה,

דגם כאשר יש משפיע ויש מקבל, מכל מקום שייך המושג של השחתה כאשר המקבלת אינה בת מינו.

וכאן אנו עומדים על סוד ההתקשרות כלומר לא די שיש משפיע ויש מקבל אלא שצריך להיות גם התקשרות בין המשפיע למקבל, ולפיכך ב'אינן מינן' אין זו ההשפעה הראויה בהיות וחסר ההתקשרות ביניהם, ושני מינים שאין ביניהם שייכות לא יתכן שישפיעו ויקבלו אחד מהשני. על כן נחשב זה גם כן להשחתה, כאילו אין כאן מקבל, כי על אף שבפועל נמצאים כאן שנים, משפיע ומקבל, בהעדר התקשרות ביניהם הרי זו השחתה וקלקול בסדר הבריאה, בדומה למצב שאין כנמצא מקבל כלל.

לוקח בלי משפיע

ברוך זה נבין השייכות של עון חמס להשחתה. למעשה כל הנהגת בני אדם בעולם הזה, וסדר הליכות חייהם, מושגת על יחס הדדי של משפיע ומקבל, באופן שכל אחד צריך להגיע אל הזולת. אופה הלחם צריך לפירותיו של בעל הפרדס, באותו מידה שהמגדל פירות וירקות זקוק לנחתום. כל אחד נותן משלו * תמורת מעשה ידיו של חבירו, בכסף או בשוה כסף, ובדרך זה כל אחד נעשה

משפיע ומקבל. וכך הכסף מתגלגל והולך מאחד לשני, כשהאחד נותן והשני מקבל, זה מוכר וזה לוקח. ואילו גזלן וחמסן שנוטל ממון חבירו שלא מדעתו ורצונו, הרי יש כאן מקבל ללא משפיע.

וביותר עומק, על אף שנמצאים כאן שנים שהאחד לוקח מהשני, דהכסף או החפץ מגיע מרשותו של ראובן הנגזל אל רשותו של שמעון הגזלן, בכל זאת חסר ההתקשרות ביניהם, כי לא בדעת ובהתחברות קיבל זאת כי אם בדרך מרמה ועול.

מובן אפוא ששורש אחד לשני החטאים, דהצד השוה שבהם הוא פגם וקלקול בסדר הבריאה והנהגתה, הנועדה להיות באופן של משפיע ומקבל באמצעות התחברות והתקשרות ביניהם. אם כי בפועל החיצוני רחוק עון הגזל מחומר עון השחתה, בפנימיות המדה מקור קשחת אחד לשניהם. ונמצא דור המבול משחית בהם בקלקול סדר הבריאה, הן בעון השחתה שעניינה משפיע בלי מקבל, והן בעון החמס שעניינה מקבל ללא משפיע, בהעדר קשר והתחברות.

34

שנים, משפיע ומקבל, אלא צריך שיהא גם חיבור וקשר ביניהם - נתקדם להרחיב את הדברים בנוגע לרב ותלמיד, שגם זה בדרך משפיע ומקבל, שהרב משפיע מחכמתו אל תלמידו המקבל ממנו, נבין אפוא שאם חסר ביניהם חיבור והתקשרות אין לך קלקול גדול מזה, כי לעולם לא יוכל לקבל הימנו כדבעי.

כדי לעמוד על עומק הבנת הענין, יש לנו ללמוד מבית מדרשו של הבעש"ט על עוצמת ההשפעה העוברת מרב לתלמיד, בזה שמאציל עליו מהודו בכח פנימי המכה בו שרשים לעשות פרי, יותר מן עצם הלימוד שמשמיע דברי תורה באזניו ומשנן לו הדרכות ישרות.

זכינו לדעת שמלבד תועלת ההתקשרות בתלמיד הלומד בפני רבו, תועלתה מרובה גם להמון העם, כי בדבקותם אל צדיקים ותלמידי חכמים, מנהיגי העדה, הם נאחזים בעץ חיים להיות בכלל (דברים ד ו) "ואתם הדבקים בה' אלקיכם חיים כולכם היום".

לא היו דברי נח נשמעים

בזה נתנה ראש ונשובה לנח איש צדיק, נבין מיעוט היכולת שלו להוכיח בני דורו ולהתפלל עליהם. לאור מה שנתברר שמקור ושושן רעתם היה בקלקול **מדת ההתקשרות הנכונה והיאותה, הן**

בהשחתת דרכם, והן בהזדקקות בעלי החי בשאינן מינן; ונחתם דינם על הגזל והחמס, שבכך קלקלו סדר הנהגת העולם שיסד הבורא ית"ש בעולמו להיות הבריות מקבלים זה מן זה מתוך דעת והתקשרות - אם כן בדור כזה לא שייך שילמד ויקבל מאן דהו מתוכחתו של נח.

נח כן נח בצדקתו נדרש לשבח, שאם היה בדורו של אברהם על אחת כמה וכמה שהיה משפיע על הבריות לקרבם למקום, דבוא וראה כמה טורח טרח בבנין התיבה מאה ועשרים שנה כדי ללמד תועים דעת. והרי זה אומר שצד המשפיע היה על מכונו, נח מוכן היה לעשות הכל כדי להשיבם למוטב. ברם דא עקא 'בדורותיו' הוא נדרש לגנאי, הרבה עוברים ושבים נעמדו לשאול ולהתעניין על מה זה ולמה הוא בונה התיבה, והוא אמנם טרח ללמדם שעתיד הקב"ה להביא מבול לעולם על חטאתם כי רבה, אבל הם לא קיבלו ממנו, כי צד המקבל לא היה כהוגן.

והסיבה לכך כי משחתם בהם, דבשביל שיהא לחכם הדור כח להמשיך את הדור אחריו צריך שתהא להם התקשרות ודבקות בו, אחרת לא יכנסו הדברים ללבם, דורו המבול שבחטאם קלקלו ועקרו כל גדר של חיבור והתקשרות, לכן גם אחרי ששמעו אזהרת תוכחתו של נח פנו אל דרכם כלעומת שבאו, דאף כשיש משפיע המוכיח שאם

לא ישובו יבא מבול לעולם, ויש גם מקבל ששומע ומבין בחומרת הדבר, כשחסר הדבקות נעדר כח ההולדה להיות דבריו עושים פירות, וזה שגרם לו להיות 'עקר מן התלמידים' שלא היו דבריו נשמעים. **וכאמור** בראש דברינו אף נח עצמו, מתוך שירע והרגיש ברעתם, לא ראה אפשרות שיתקבלו דבריו, על כן "את האלקים התהלך נח" בינו לבין קונו, וקיים בעצמו "כשם שמצוה על אדם לומר דבר הנשמע, כך מצוה על אדם שלא לומר דבר שאינו נשמע" (יבמות סה ב).

לא התפלל

כיוצא בזה לענין התפלה, שמבואר בוורח הקדוש 'אלא בעא רחמי עליהו', ודאי שלא היה זה מתוך רשלנות. גם באור החיים הקדוש (ו יג) מוכיח "כי הדבר מוחלט בעיני ה' להשחית ולא נתן מקום לנח להתפלל", ולא "שהעלים עין מעשות צדקה בבני דורו לבקש רחמים עליהם מלפני ה'" עיי"ש לדרוכו בקודש.

דלפי דרכינו נאמר בזה, כשנדרש סמוכין במאמר הג"ל (בכורות מד ב): "לא יהיה כך עקר מן התלמידים, ועקרה שלא תהא תפלתן עקירה לפני המקום", ללמד שגם התפלה, כמו הלימוד, יש בה ענין של פריה ורבייה ששורשה נעוץ בסוד ההתקשרות, ואשר באמצעותה "לא תהא תפלתן עקרה אלא תהא עולה ועושה

פירות" (דבר ג ו), כשם שעל ידי דבקות התלמיד ברכו אינו עקר מלהוליד תלמידים עם דברי תורתו שפרים ורבים.

הדבקות בתפלה

ביאור הדברים. הנה מודעת זאת "דתפלה לשון חיבור, כמו (בראשית ח) 'נפתולי אלקים נפתלתי' (נועם אלימלך פרשת ויצא). התפלה אינה רק סדר של דיבורים ובקשות מלפני המקום, כי אם שעה של התעלות בדבקות באלקים חיים. "וזהו הוא לשון תפילה, דהיינו דביקות כמו 'נפתולי אלקים' כו', שעל ידי התפילות הזכות והצלילות במחשבות טהורות נתרבק בו יתברך" (שם פרשת וישלח).

כה הם דברי הכוזרי (מאמר ג אות ה): "ולא יבטא בתפילתו על דרך המנהג והטבע, כמו הזורזיר והבבא (=תפיל), אלא עם כל מלה מחשבה וכוונה בה. ותהיה העת ההיא לב זמנו ופריו, ויהיו שאר עתותיו כדרכים המגיעים אל העת ההיא, יתאוה קירבתו, שבו מתדמה ברוחניים ויתרחק מהבהמיים, ויהיה פרי יומו ולילו השלש עתות ההם של תפלה וכו'. ובחובת הלבבות (שער חשבון הנפש פרק ג): "כוונתינו בתפלה אינה כי אם כלות הנפש אל האלקים וכניעתה לפניו" וכו'.

וזו כל מהותה של התפלה, שלבו ובשרו ירגנו אל א-ל חי בדביקות עילאה, ועל

ידי שהוא דבוק במקור החיים ממילא נשפע עליו כל הצטרותו ומבוקשו. שהרי בעצם יש כאן משפיע ית"ש אשר "מטבע הטוב להיטיב", ויש כאן מקבל הפושט יד לבקש כל צרכיו, וחסר רק הקשר וחיבור, שכאמור בלי התקשרות אין השפעה, ובכן 'תפלה מלשון התקשרות' היא העושה פירות.

על כל פנים בשביל שהצדיק יוכל לפעול בתפלתו, נדרש שהמבקש ישועה יהא לפחות מחובר ומקושר אל הצדיק, ואז כאשר הצדיק מתדבק לשרשו והוא מאוחד ונאחז עמו, ממילא מתחבר אף הוא לצור שורש מחצבתו, ונמשך עליו שפע טובה וברכה.

אלו היה בדורו של אברהם

בזה נקודת ההבדל בין אברהם אבינו שביקש על אנשי סדום, לבין נח שלא ביקש על אנשי דורו. דורו של אברהם עד כמה שהיו מושחתים במדות רעות ודעות כוזבות במינות וכפירה, לא קלקלו בכח ההתקשרות שלהם, והיה להם שייכות וקשר עם אברהם אבינו וכיבודוהו עד למאוד, כדמצינו (רש"י בראשית יד יז) "שהושוו שם כל האומות והמליכו את אברהם לנשיא אלקים ולקצין". והעמיד תלמידים הרבה שמעלה עליו הכתוב כאילו ילדם ועשאו, כד"א (בראשית יב ה וברש"י): "ואת הנפש אשר עשו בחרן - שהכניסן תחת כנפי השכינה, אברהם מגייר את

האנשים ושרה מגיירת הנשים". ומאחר שלא היה קלקול ופגם בהתקשרות, היה במציאות שתפלתו עליהם תהא עושה

פירות. בהיות וקיים היה זיווג וחיבור בינו ובין דורו, לא היה עקר מן התלמידים, ולא היתה תפלתו עקרה. הכי קרא שמו אברהם על היותו "אב המון גוים" (בראשית יד ו), כדוגמת אב המוליד, בכח החיבור וההתקשרות אליו.

לעומת זאת דורו של נח מגרעתם היתה בכך שפגמו במדת ההתקשרות ואף עם נח לא היה חיבור שהלא הן מבזין אותו וכנ"ל, ומה בצע לעמוד ולבקש עליהם רחמים, כאשר אינו יכול להתפלל עליהם מתוך דבקות והתקשרות כשליח ציבור, ותפלתו עליהם תהא עקרה מאחר ואין להם כח החיבור להיות כחבל אחד עמו.

עונש מי המבול

על פי דברינו נוכל לומר, ונקדים עוד יסוד מוסד שכל עונש שבא מן השמים על חטא אינה בתור נקמה ח"ו, דמלבד שדרכו ית"ש להיטיב לרעים ולטובים, אין זה מכבודו של מלך רם ונשא לבקש נקמה מבשר ודם קרוץ מחומר שסופו רמה ותולעה, אלא שלרוב רחמיו

וחסדיו על בריותיו שחטאו ממציא להם מזור ותרופה, כשבתוך העונש עצמו, שבא במדה כנגד מדה, טמון התיקון לפגם לצרפם ולזככם. ש

יח. רעיון נפלא בזה כתב הכלי יקר בספרו שפתי דעת (פרשת נח מאמר יג), דלפי "שכל אחד נכנס בגבול חבריו [לגזול הימנן], על כן נידונו כשטף מים רבים, שאין כל טיפה וטיפה [של גשם] נכנסת בגבול חברתה (כ"ב טו א), ובגשם של מבול נכנס כל טיפה בגבול חברתה שלא כדרכה, על כן לא היו גשמי ברכה. וירדו ארבעים יום, כמספר "גזל" וכו'.

ולפי מה שנתבאר שדור המבול חטאו
ופגמו במדת ההתקשרות, אם כן
לתקן את הפגם נצרך להשיב את
ההתקשרות בעולם, ודבר זה נעשה על ידי
הגשמים, שהם מסמלים את סוד
ההתקשרות בבריאה, בהיות המטר מקשר
בין עליונים לתחתונים, כאשר ירד הגשם
מן השמים לרוות את הארץ ולהצמיחה.
וזה בעצם הכח של גשמים להצמיח פירות,
וכאמור שכח ההולדה וההצמחה אינו אלא
באמצעות חיבור והתקשרות בין המשפיע
והמקבל, ולפי שבאמצעותו נוצר קשר בין
שמים לארץ, נמשך בכך בגידולים וצמחים
כח הצמיחה מלמעלה. שכן "אין לך כל
עשב ועשב, שאין לו מזל בדיקע שמכה
אותו, ואומר לו גדל" (ב"ר י' ו').

ובן מצינו בחז"ל (ברכות נט ב) שהתבטאו
על ירידת הגשמים בנוסח של
"משיצא חתן לקראת כלה", "שהמים
קבוצין על הארץ, וכשהטפה נופלת עליהן
טפה תחתונה בולטת לקראתה" (רש"י),
ונרמז בלשונם על סוד ההתחברות כחתן
וכלה (וראה מסילות בלכנס [תשע"ב] עמ' תשח).
וביותר נמצא במי המבול מיוזג והרכבה
מעליונים ותחתונים, כאשר (ז' יא)
"ביום הזה נבקעו כל מעינות תהום רבה"
מלמטה, "וארובות השמים נפתחו"
מלמעלה. וכתב באור החיים הקדוש (ח ב):
"רמז הכתוב דרך הגשמים ותגבורתם, כי
כשהמים יורדים למטה בהכרח המים
התחתונים עולים כנגדם, ולא ימצא זה
בלא זה... כי ב' מימות אלו משמשים
כאחד". זאת היתה צורת המבול, שירדו
גשמים מלמעלה, וכנגדם עלה התהום
מלמטה עד שנתחברו ונתקשרו יחדיו.

חיוזק כח ההתקשרות בעולם

אמור מעתה שהמבול היה כמין מקוה
טהרה לעולם, כ"י שבכך נתחדש
ונתחזק כח ההתקשרות שבבריאה, מה
שנפגם בחטאי בני דור המבול, וזאת על
ידי הצפת העולם בריבוי של גשמים

שבמהותם מורים על חיבור בין שמים
וארץ, וירבו המים מלמעלה ומלמטה גם
יחד, למען יוכל העולם שאחר המבול
לשוב אל מכונו במדת התקשרות
וההתחברות, לתקן את אשר פגמו אנשי דור
המבול.

ומובן בזה שכאשר נחתם דינם על הגול,
שזה מורה כי הפגם במדת
ההתקשרות גבר כל כך עד שהקיף את כל
מהלך החיים, לא רק בין אדם למקום
להלך אחר שרירות לבם הרע, אלא שאף
בין אדם לחיבור, ובסדר המדיני של
העולם, גם כן לא ראו מקום להתחבר
ולהתקשר איש אל רעהו, על כן הביא
הקב"ה את מי המבול, למלא את העולם
מים במשך שנה תמימה, עד אשר תחזור
הבריאה לאיתנה הראשון במדת
ההתקשרות, למען תיקון העולם כסדר אשר
טבע הקב"ה בבריאה, שיתנהל הכל באופן
של 'משפיע' ומקבל' ודוקא בדרך
התקשרות ביניהם.

יש מסורת מפי צדיקים שנשמות הדור
של עקבתא דמשיחא הם גלגול מאנשי

דור המבול כ"י (ראה לעיל מאמר א הערה יד).
משזכינו לדעת שורש הפגם בדור המבול,
שוב אין אנו זקוקים לפירושים מיוחדים
על נבואתם של אלו הצדיקים, שכן נראה
בעליל כי העדר התקשרות היא ממדרי הדור
הזה.

כאמור כל מהלך החיים אמור להיות
בנוי על סדר של משפיע ומקבל,
אם זה בין הרב לתלמיד, או בין הורים
וילדים, וביותר בין איש לאשתו שכל בני
הבית הנכון מושתת על יסוד של ומקבלין
דין מן דין. אין כאן המקום לפרט, אבל
המציאות המרה היא שבכל אלו התחומים
לקה דורנו בחוסר התקשרות. יש ב"ה
הרבה מלמדי תורה, וגם הרבה תלמידים
שחפצים ללמוד, אבל חסר החיבור הנכון
ביניהם. ומכל שכן בין האבות והצאצאים,
מה גדול הכאב על העדר הקשר. דבר זה
הוא גם מעיקרי הגורמים למה שהרבה
בתים נחרבים עד היסוד, והשלום בית
שצריך להיות מיוסד על השפעה וקבלה
הדדית נתרועע מאוד, כי לא שייך שיקבלן
אחד מהשני ללא התקשרות אמיתית.

אחת הסיבות לחסרון הזה היא, דבשביל
ליצור חיבור וקשר אמיתי בין שני
אנשים, "שאינו דעתם דומה זה לזה ואין
פרצופיהן דומים זה לזה" (ברכות נח א),
צריך הרבה זמן וסבלנות, שיש בזה חסרון
בולט מאוד בדור הזה עקב ריבוי הטירדות,
והיות האנשים נתונים במרוצה תמידית.

י"ח שבין ר' סולב' (ז')

על כל אלה מוסיפה לנו התורה, כי הברכה קשורה ומוטתת ב"אותם"
— היינו ב"סוד" היחיד הבודד אינו בר ברכה. הפריה ורביה אינה
אפשרית ביחיד, שהרי אין זו אלא תוצאה של הזדווגות השניים — הזכר
והנקבה. הברכה מצויה בעיקר במסגרת "זכר ונקבה ברא אותם" (שם א),
(ז), כלומר רק על ידי התקשרותם של הזכר והנקבה הם מתברכים יחד
בברכתו של הקב"ה: "ויברך אותם אלהים ויאמר להם: פרו ורבו" (שם א),
(ח) — בלשון רבים.

יתירה מזו: היהדות פיתחה השקפה מקורית מופלאה לאמור: ברכת
"פרו ורבו" לא נתייחדה לעולם הטבע בלבד אלא אף בעולם הרוחני
המטאפיזי מהדהדת ברכתו זו. לכאורה העניין פאראדוקסאלי, אך כן
הוא, שאף את עולם הרוח והנשמה טבעו הבורא במטבע של "זכר ונקבה"
ברא אותם, להיות בו הכול משפיע ומושפע. נותן ומקבל, בר כוח יצירת
פעול ובר יכולת סבילה ללבוש צורות. זהו שאמרו חז"ל: "בשעה שברא
הקב"ה את אדם הראשון, בדו-פרצופין בראו" (בראשית רבה ח, א) —
כלומר: כל אדם בעולם מורכב מדו-פרצופים, מדוכרא ונוקבא. כל אדם
הוא משפיע ואף מקבל כאחד. יש בו הכוח היוצר וגם החומר ההיולי הנכנס
ליוצר למשל: הרבי היושב ומלמד את תלמידיו ושפתי נוספות להם דברי

בין שנים נעו כח השפעת גומלין של דוכרא ונוקבא, כעין מה שמתרחש
בעונת הסתיו כשנושבת הרוח ומעבירה זרעים מעץ לעץ. האדם השרוי
לבדו, בלי חברותא, יישאר עקר. "ויברך אותם אלהים ויאמר פרו ורבו"
(שם א, כב) — כלומר כשהם "אותם" ושרויים יחד. הברכה המדולה ביותר
שנתברך בה האדם מתבטאת ביכולתו ובכשרונו להוציא לאור את עצמו,
היינו: לגלות בתוך עצמו הן את בחינת הדוכרא שבו והן את בחינת
הנוקבא שבו. הקב"ה בירך את אברהם אבינו בעלותו לארץ הפחירה
ב"ויהי ברכה" (שם יב, ב) — לאמור: יהא בכוחך לשנות ממציאות
החכמה העמוקים שיתגלו לפניך ולפתח בתוכך את סגולת הנוקבא עד
לשיא. ומינה וביה: יהא בכוחך למסור את כל מה שכבר השגת ועוד תשיג
בעתיד לאומה הישראלית כדי להכשירה לקבלת דרך התורה, הנביאים
וחכמי המסורת וכן אף להשפיע ברכה על עמים אחרים.

וגלל כן קשה עד מאוד להתקשר באמת,
וכשאין התקשרות אין 'בית'. כל מציאות
החיים התעוותה מאוד, מכיון שהסרה
ההבנה בהתקשרות אמיתית מה היא, וכל
שמחת הנישואין ניסובה סביב התמונות
מלפני החופה ועד לסוף החתונה מתקתק
המצלמה עוד ועוד תמונות, שמהותה
הפנימית של תמונה היא שלא חיים את
ההווה, עסוקים בתמונות מן העבר או
שמצלמים עבור העתיד... ואילו את החיים
העכשויים מזניחים, אין לבני הזוג זמן
לישב יחד ברוגע ושלות הנפש, בשביל
ליצור קשר נכון לחיים בריאים ומאושרים.

נח מצא חן

זאת התורה לעולה מכל מה שלמדנו
עכשיו, שהאפשרות היחידה
ל'השפיע', אם זה על בנין הבית, ואם זה
על הילדים או התלמידים, היא רק באופן
של נתינה שיש בה התקשרות, כי השפעה
ללא חיבור וקשר אין בה דבר המתקיים,
בהיות ואין כוונה לפרות ולרבות ולהניב
תולדות ותוצאות.

ובאשר כאמור דורנו נלקה בחסרון דור
המבול, עלינו להתגבר נגד זה
על ידי אחיזה במדתו של נח הצדיק שזכה
להנצל ממי המבול, "ונח מצא חן" בהיותו
נוח למקום ונוח לבריות, כמו שנדרש
במדרש (ב"ר ל ה) על כפלות הזכרת שמו
במקרא הפותח את פרשתינו: "אלה
תולדות נח נח" וגו' — "נייחא לו נייחא